

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Алексєєнко Інна Іллівна

УДК [336.1:352] (043.3)

**ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО
ПОТЕНЦІАЛУ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ
ОДИНИЦІ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі фінансів Харківського національного економічного університету Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент
Мартюшева Лариса Степанівна,
Черкаський інститут банківської справи
Університету банківської справи
Національного банку України (м. Київ),
доцент кафедри фінансів.

Офіційні опоненти : доктор економічних наук, доцент
Борнос Вікторія Георгіївна,
Сумський державний університет,
доцент кафедри фінансів і кредиту;

кандидат економічних наук
Демчишак Назар Богданович,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту.

Захист відбудеться «17» жовтня 2013 р. о 13:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради, шифр К 64.055.02, у Харківському національному економічному університеті за адресою : 61166, м. Харків, пров. Інженерний, 1-а.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Харківського національного економічного університету за адресою : 61166, м. Харків, пров. Інженерний, 1-а.

Автореферат розісланий «16» вересня 2013 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. В. Мартиненко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Визначальне місце в системі ринкових відносин держави та в механізмі їх регулювання відіграють фінанси адміністративно-територіальних одиниць. Як один із головних інструментів реалізації їх соціально-економічної політики, фінанси покликані сприяти розвитку виробництва, зростанню зайнятості населення, залученню інвестицій тощо. Це зумовлює необхідність удосконалення управління фінансовими ресурсами адміністративно-територіальних одиниць, яке повинно ґрунтуватися, передусім, на об'єктивному підході до оцінювання їх фінансового потенціалу, виявленні й мобілізації резервів його розвитку. Визначальною при цьому залишається проблема створення сприятливих умов для налагодження взаємодії між всіма суб'єктами економічних відносин в державі, а саме: органами державної влади й органами місцевого самоврядування (міжбюджетні відносини), органами влади і підприємницькими структурами (фіскальна політика), органами влади та населенням (соціальна політика) з метою досягнення запланованих соціально-економічних результатів. У роботі розглядаються адміністративно-територіальні одиниці, які віднесені до середнього (райони) й вищого (області) рівнів територіального поділу України, що є просторовою основою для організації діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування з метою забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку територій.

Суттєвої уваги з позиції дослідження проблеми формування та використання фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць заслуговує аналіз чинних міжбюджетних відносин органів центральної та місцевої влади через систему трансфертів. З одного боку, вони є одним із джерел забезпечення вирівнювання соціальних гарантій на території адміністративно-територіальних одиниць, з іншого, їх значна питома вага у структурі доходів місцевих бюджетів не стимулює органи місцевого самоврядування до пошуку та активізації власних фінансових ресурсів, що об'єктивно створює протиріччя в системі бюджетної політики держави та органів самоврядування. За таких умов існує необхідність удосконалення теоретико-методичного забезпечення визначення фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць з урахуванням балансу інтересів суб'єктів економічних відносин держави.

Широкі коло питань з означеної проблеми висвітлено в працях таких вітчизняних та зарубіжних учених: З. Боді, А. Вагнера, В. М. Геєця, І. В. Запатріної, О. П. Кириленко, П. Кругмана, Дж. Лессінджера, І. О. Луніної, Р. Мертона, У. Нордхауса, Ц. Г. Огонь, С. В. Онишко, Ю. В. Пасічника, С. В. Слухая, І. Я. Чугунова, С. І. Юрія та ін. Безпосередньо питанням ефективного формування, використання й розвитку фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць присвячені праці В. Г. Боронос, Н. Б. Демчишака, К. В. Іоненко, М. А. Козоріз, Т. В. Клименко, Н. А. Колеснікової, О. В. Комеліної, Т. Л. Рассолової, Н. В. Саїнчук, В. С. Свірського, Л. В. Тугай, І. І. Чуницької, С. С. Шумської та ін.

Одночасно, наукові здобутки й накопичений практичний досвід з означеної проблеми все ще залишають дискусійними як теоретичні, так і практичні аспекти її вирішення, що потребує подальших досліджень. Зокрема, це стосується розкриття сутності і змісту поняття «фінансовий потенціал адміністративно-територіальної

одиниці», вдосконалення методичного забезпечення визначення його рівня та розвитку з урахуванням об'єктивних і суб'єктивних факторів. Актуальність вирішення вказаних питань і недостатній рівень їх теоретико-методичного обґрунтування зумовили вибір теми, мети й задач дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано згідно з планом наукових досліджень Харківського національного економічного університету, а її основні результати знайшли відображення в науково-дослідній роботі: «Теоретичні і методичні основи оцінки розвитку фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці» (номер державної реєстрації 0110U002783), у відповідності з якою виконано розділ «Теоретичні основи розвитку фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці», де особистий внесок здобувача полягає у розкритті сутності та змісту поняття «фінансовий потенціал адміністративно-територіальної одиниці», а також розділ «Методичне забезпечення оцінки фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці», що містить пропозиції з удосконалення методичного забезпечення визначення фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є теоретичне обґрунтування й розвиток теоретико-методичного забезпечення та розробка практичних рекомендації щодо визначення фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці.

Для досягнення поставленої мети в роботі було поставлено і вирішено такі задачі:

розкрити сутність та зміст поняття «фінансовий потенціал адміністративно-територіальної одиниці»;

визначити складові фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці;

обґрунтувати комплексну систему показників визначення фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці;

виявити ресурсне забезпечення фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць та здійснити його оцінку;

запропонувати інформаційно-аналітичне забезпечення визначення можливостей органів місцевого самоврядування залучення резервів фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці;

розробити методичне забезпечення типологізації адміністративно-територіальних одиниць за рівнем їх фінансового потенціалу;

обґрунтувати методичний підхід до визначення резервів фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці;

запропонувати заходи для забезпечення підвищення фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці.

Об'єкт дослідження – процеси визначення, забезпечення та підвищення фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних положень та методичний інструментарій визначення фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць в контексті забезпечення їх соціально-економічного зростання.

Методи дослідження. Теоретичною й методологічною основою дисертаційної роботи є фундаментальні положення загальної економічної теорії, теорії державних, місцевих фінансів, фінансів суб'єктів господарювання, домогосподарств, регіональної економіки, наукові праці провідних вітчизняних і зарубіжних учених з обраної теми дослідження, інформація мережі Internet.

Для вирішення поставлених задач у роботі використано такі методи: абстракції, узагальнення, системного підходу й формальної логіки – для уточнення відповідного термінологічного апарату; формалізації – для обґрунтування та систематизації показників визначення фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці; інтегральний, анкетування, статистичного порівняння – для аналізу й оцінки фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці; багатовимірний статистичний аналіз – кластерного, таксономічного, факторного – для визначення можливостей підвищення фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці; прогнозування з використанням адаптивних моделей, евристичний – для обґрунтування раціональних напрямів з підвищення фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці.

Інформаційну базу дослідження становлять нормативно-правові акти України, які регулюють діяльність державних і місцевих органів влади щодо формування й використання їх фінансових ресурсів, статистичні матеріали Державної служби статистики України, регіональних управлінь статистики, Національного банку України, Міністерства фінансів України, Інституту бюджету і соціально-економічних досліджень, а також дані інших вітчизняних міністерств і відомств, дані фінансової звітності державних і місцевих органів влади про виконання бюджетів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в поглибленні й обґрунтуванні теоретичних положень та методичного забезпечення до визначення фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці, розробленні практичних рекомендацій з виявлення резервів його підвищення.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в таких конкретних положеннях:

удосконалено:

методичне забезпечення типологізації адміністративно-територіальних одиниць за рівнем фінансового потенціалу, яке, на відміну від існуючих, передбачає врахування комплексного впливу задіяних фінансових ресурсів та можливостей (дій) органів місцевого самоврядування щодо його підвищення шляхом використання власних резервів, які доцільно враховувати при розподілі міжбюджетних трансфертів;

методичний підхід до визначення резервів фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці, який, на відміну від існуючих, ґрунтується на оцінці показників фінансової стійкості її суб'єктів господарювання, кредитно-банківських установ та інвестиційної стійкості адміністративно-територіальної одиниці з використанням методів багатовимірний статистичний аналіз, що дозволяє виявити невикористані фінансові ресурси й запропонувати заходи з підвищення фінансового потенціалу кожної з них;

дістали подальшого розвитку:

визначення поняття «фінансовий потенціал адміністративно-територіальної одиниці», відмінністю якого є врахування сукупності вже задіяних фінансових ресурсів, резервів незадіяних ресурсів, можливостей (дій) суб'єктів економічних відносин розробляти та активно впроваджувати заходи з виявлення й стимулювання залучення резервів фінансових ресурсів для забезпечення соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці;

перелік складових визначення фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці, які, на відміну від існуючих, характеризують об'єктивні та суб'єктивні фактори впливу на нього, що дозволяє конкретизувати напрями пошуку та реалізації резервів для його підвищення;

комплексна система показників визначення фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці, яка на відміну від існуючих, передбачає використання сукупності інтегральних і часткових показників соціально-економічного розвитку, обсягу наявних фінансових ресурсів та фінансової стійкості адміністративно-територіальної одиниці, що об'єднані в інтегральний показник його оцінки. Практичне використання запропонованої системи показників підвищить об'єктивність визначення фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці для розвитку її фінансових можливостей;

інформаційно-аналітичне забезпечення визначення можливостей органів місцевого самоврядування до залучення резервів фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць, яке, на відміну від існуючих, враховує особливості бюджетного процесу в Україні, такі як: стан бюджетної політики, стан міжбюджетних відносин, кадрове забезпечення; а також ґрунтується на використанні методів статистичного дослідження, що дає змогу виявляти та враховувати причини, які сприяють або стримують підвищення фінансового потенціалу для забезпечення їх соціально-економічного зростання.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що запропоновані науково-практичні розробки визначення фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць можуть бути використані органами місцевого самоврядування під час ухвалення науково обґрунтованих управлінських рішень стосовно мобілізації фінансових ресурсів з різних джерел для забезпечення сталого економічного та соціального розвитку територій.

Науково-прикладні результати дисертаційної роботи реалізовані в практичній діяльності місцевих органів влади, що підтверджується відповідними довідками. Так, методичні рекомендації до оцінки фінансового стану місцевих бюджетів, які ґрунтуються на застосуванні інтегрального показника фінансової стійкості адміністративно-територіальної одиниці, що дозволяє визначати джерела резервів фінансових ресурсів, упроваджені в діяльність Головного фінансового управління Харківської обласної державної адміністрації (довідка № 1-22 від 17.06.2010); методичні рекомендації щодо підвищення рівня фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці впроваджені в діяльність Чугуївської районної державної адміністрації Харківської області (довідка № 01-18/1034 від 15.04.2011); методичний підхід до оцінювання фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці, який дав змогу визначити резерви й можливості підвищення

його рівня через забезпечення активізації діяльності органів місцевого самоврядування, впроваджено в роботу Валківської районної державної адміністрації Харківської області (довідка № 01-49/1892 від 27.07.2012).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою роботою, в якій усі положення і пропозиції, винесені на захист, одержані автором особисто. Внесок автора в публікаціях, виконаних у співавторстві, подано в списку опублікованих праць.

Апробація результатів дослідження. Основні результати роботи, висновки і пропозиції, доповідалися на Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки України» (м. Дніпропетровськ, 2008 р.), IX Міжнародній науково-практичній конференції «Теорія і практика сучасної економіки» (м. Черкаси, 2008 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Управління фінансами в умовах вступу до СОТ» (м. Харків, 2009 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Засоби фінансового забезпечення стійкого економічного розвитку» (м. Севастополь, 2010 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Засоби фінансового забезпечення стійкого економічного розвитку» (м. Севастополь, 2011 р.), наукових семінарах Харківського національного економічного університету.

Публікації. Основні положення і найважливіші результати дисертаційної роботи опубліковано в 13 наукових працях, у тому числі: підрозділ у колективній монографії, 7 статей у фахових виданнях (з них 2 у співавторстві), 5 публікацій за матеріалами конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 5 друк. арк., особисто авторів належить – 4,18 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 246 найменувань на 25 сторінках і 11 додатків на 49 сторінках. Загальний обсяг дисертації складає 235 сторінок, вона містить 29 таблиць (з них 2 таблиці займають 2 повні сторінки), 26 рисунки (з них 2 рисунки займають 2 повні сторінки). Обсяг основного тексту дисертації становить 157 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації, сформульовано мету і задачі дослідження, розкрито об'єкт, предмет, методи дослідження, висвітлено наукову новизну отриманих результатів, їх практичне значення, визначено особистий внесок здобувача, наведено результати апробації дослідження, повноту викладених результатів в опублікованих працях, структуру роботи.

У **першому розділі «Теоретичні основи визначення фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці»** на основі критичного аналізу та узагальнення досліджень науковців розкрито сутність та зміст поняття «фінансовий потенціал адміністративно-територіальної одиниці», визначено складові її фінансового потенціалу, обґрунтовано комплексну систему показників для його визначення.

У роботі подано аналіз поняття фінансового потенціалу, за яким фінансовий потенціал адміністративно-територіальної одиниці визначається як сукупність власних, залучених і запозичених фінансових ресурсів та їх резервів. Останні можуть бути активовані через реалізацію певних можливостей (дій) суб'єктів

економічних відносин адміністративно-територіальної одиниці, спрямованих на забезпечення її соціально-економічного розвитку.

Узагальнення поданих у науковій літературі підходів до класифікації фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць дозволило деталізувати його економічний зміст, який має ряд ключових ознак, а саме: це сукупність наявних та вже задіяних фінансових ресурсів адміністративно-територіальної одиниці, акумульованих з різних джерел; резервами фінансового потенціалу в роботі визначаються незадіяні фінансові ресурси адміністративно-територіальної одиниці та можливості (дії) суб'єктів економічних відносин створювати умови з активізації процесів їх якісного відтворення; головним призначенням фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць є орієнтація не тільки на функціонування, а й на подальший їх соціально-економічний розвиток.

Уточнене визначення поняття фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці дозволило окреслити й виділити основні його складові (рис. 1) та конкретизувати фактори, які впливають на нього.

Рис. 1. Складові визначення фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці

Склад та рівень наявних фінансових ресурсів адміністративно-територіальних одиниць визначається, перш за все, історичними, політичними та економічними

процесами минулих періодів, які формують певний рівень ресурсного забезпечення їх фінансового потенціалу та є об'єктивними факторами, що безпосередньо впливають на нього. Резерви, як друга складова фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць, можуть залучатись під впливом як об'єктивних, так і суб'єктивних чинників. До них відносяться ті фінансові ресурси, які об'єктивно вже сформовані за результатами діяльності суб'єктів економічних відносин адміністративно-територіальної одиниці у попередні періоди, але з певних причин досі не мобілізовані до використання.

Такий резерв як можливості (дії) суб'єктів економічних відносин виявлення та залучення фінансових ресурсів адміністративно-територіальної одиниці через ухвалення певних рішень щодо їх реалізації або не реалізації, мають суб'єктивний вплив на рівень фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць. У роботі під можливостями (діями) розуміються: цілі, сформовані системою управління бюджетним процесом; мотивації досягнення цілей; рівень реалізації компетентностей та соціальна активність фахівців, уповноважених формувати та впроваджувати програми соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

За результатами аналізу державних нормативних документів та наукових робіт провідних учених обґрунтовано комплексну систему показників визначення фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці. Вона представлена сукупністю інтегральних і часткових показників оцінювання соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці, обсягу наявних фінансових ресурсів та її фінансової стійкості, які у комплексі визначають фінансовий потенціал.

Фінансовий потенціал адміністративно-територіальної одиниці ($I_{\Phi\Pi}$) запропоновано визначати з використанням методу геометричної середньої на основі сукупності таких інтегральних показників:

$$I_{\Phi\Pi} = \sqrt[3]{I_{\text{CEP}} * I_{\text{ФР}} * I_{\text{ФС}}}, \quad (1)$$

де: I_{CEP} – інтегральний показник соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці;

$I_{\text{ФР}}$ – інтегральний показник наявного обсягу фінансових ресурсів адміністративно-територіальної одиниці;

$I_{\text{ФС}}$ – інтегральний показник фінансової стійкості адміністративно-територіальної одиниці.

Визначення інтегральних оцінок кожної із складових показника фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці виконується на основі сукупності часткових показників, які характеризують окремо такі сфери функціонування суб'єктів економічних відносин, як: сферу функціонування державних і місцевих фінансів, сферу фінансів суб'єктів господарювання та сферу фінансів домогосподарств.

Частковими показниками, що визначають інтегральний показник соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці (I_{CEP}) є: у сфері

функціонування державних та місцевих фінансів – показники реального сектору економіки; у сфері фінансів суб'єктів господарювання – показники розвитку інвестиційної, зовнішньоекономічної діяльності та фінансові результати діяльності суб'єктів господарювання; у сфері фінансів домогосподарств – показники розвитку соціальної сфери та споживчого ринку. Визначення запропонованого інтегрального показника передбачає застосування методу середньої арифметичної сум рейтингових оцінок (відносного відхилення показника від еталонного значення) конкретної адміністративно-територіальної одиниці за усіма сферами її соціально-економічного розвитку.

Частковими показниками, які характеризують обсяг наявних фінансових ресурсів адміністративно-територіальної одиниці ($I_{\Phi P}$), у відповідності зі сферами їх мобілізації, є: показники доходів місцевого бюджету, фінансових ресурсів суб'єктів господарювання різних форм власності, видів діяльності та доходів домогосподарств. Інтегральна оцінка обсягу наявних фінансових ресурсів передбачає використання методу сум.

Частковими показниками, які визначають фінансову стійкість адміністративно-територіальної одиниці ($I_{\Phi C}$) є: у сфері функціонування державних та місцевих фінансів – показники фінансової стійкості місцевого бюджету; у сфері фінансів суб'єктів господарювання – показники фінансової стійкості суб'єктів господарювання, інвестиційної стійкості та стійкості кредитно-банківських установ; у сфері фінансів домогосподарств – показники фінансової стійкості домогосподарств. За основу розрахунку інтегрального показника фінансової стійкості береться метод геометричної середньої, що передбачає стандартизацію часткових показників через порівняння фактичних даних з їх пороговими значеннями.

Використання запропонованої комплексної системи показників визначення фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці та підходу до його оцінки підвищить об'єктивність визначення потенціалу адміністративно-територіальної одиниці для розвитку її фінансових можливостей.

У другому розділі «Аналіз фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць» представлено аналіз ресурсного забезпечення фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць (областей України); здійснена оцінка фактичного рівня їх фінансового потенціалу з використанням часткових та інтегральних показників; розроблено інформаційно-аналітичне забезпечення визначення можливостей органів місцевого самоврядування до залучення резервів фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці.

Стан ресурсного забезпечення фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць, а саме природно-ресурсного, економічного та людського, породжує проблему незбалансованості місцевих бюджетів, для вирішення якої традиційно використовується механізм розподілу міжбюджетних трансфертів.

Встановлено, що сучасна практика формування місцевих бюджетів значним чином залежить від наповнення їх трансфертними фінансовими ресурсами, що стримує підвищення фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць через пошук та активізацію залучення їх власних ресурсів. У роботі це підтверджено тим, що у більшості місцевих бюджетів частка трансфертних ресурсів в структурі доходів перевищує частку надходжень із власних джерел. Це

спостерігається стабільно впродовж аналізованого періоду (2007 – 2011 рр.), зокрема, в таких областях, як Волинська, Закарпатська та Тернопільська, частка трансфертів у доходах бюджету яких перевищує 75 %, у Вінницькій, Івано-Франківській, Рівненській та Чернівецькій – перевищує 60 %. При цьому, на основі застосування моделі міжбюджетного регулювання І. Я. Чугунова, також встановлено, що одні області характеризуються ситуацією з недорегулюванням міжбюджетних відносин (наприклад, Київська та Луганська), а інші – їх перерегулюванням (наприклад, Волинська, Миколаївська, Рівненська, Харківська та Черкаська).

За результатами визначення інтегральної оцінки фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць здійснено рейтингування та групування областей України за трьома рівнями: високим, середнім та низьким. Методичною основою визначення шкали інтервалів для інтегрального показника фінансового потенціалу використано закон Фібоначчі (табл. 1).

Таблиця 1

Результати визначення фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць (областей) України за 2007 – 2011 рр.

Адміністративно-територіальні одиниці (області) України	Шкала інтервалів та характеристика рівня фінансового потенціалу				
	0-0,372 Низький	0,372-0,465 <i>Середній</i>		0,465-1 Високий	
	Роки				
	2007	2008	2009	2010	2011
Вінницька	0,377	0,340	0,286	0,325	0,347
Волинська	0,290	0,302	0,281	0,273	0,304
Дніпропетровська	0,506	0,530	0,519	0,480	0,478
Донецька	0,576	0,591	0,589	0,594	0,614
Житомирська	0,352	0,331	0,281	0,297	0,319
Закарпатська	0,307	0,280	0,273	0,275	0,275
Запорізька	0,406	0,420	0,384	0,374	0,415
Івано-Франківська	0,324	0,309	0,282	0,327	0,291
Київська	0,367	0,367	0,305	0,335	0,339
Кіровоградська	0,333	0,291	0,276	0,271	0,241
Луганська	0,442	0,422	0,415	0,381	0,422
Львівська	0,411	0,391	0,355	0,407	0,393
Миколаївська	0,387	0,330	0,342	0,307	0,324
Одеська	0,480	0,386	0,355	0,391	0,425
Полтавська	0,376	0,375	0,353	0,375	0,367
Рівненська	0,330	0,292	0,271	0,279	0,298
Сумська	0,330	0,302	0,268	0,314	0,307
Тернопільська	0,318	0,274	0,249	0,268	0,266
Харківська	0,457	0,473	0,458	0,465	0,444
Херсонська	0,321	0,281	0,224	0,292	0,274
Хмельницька	0,341	0,334	0,260	0,294	0,316
Черкаська	0,353	0,309	0,302	0,302	0,322
Чернівецька	0,302	0,268	0,240	0,272	0,286
Чернігівська	0,349	0,318	0,284	0,311	0,317

Таким чином, результати аналізу свідчать про низький фактичний рівень фінансового потенціалу переважної більшості областей України. Стабільно фінансово забезпеченими залишаються області промислово розвинутих регіонів України (Донецька, Дніпропетровська, Одеська та Харківська).

З метою визначення можливостей органів місцевого самоврядування до залучення резервів фінансового потенціалу адміністративно-територіальних

одиниць розроблено інформаційно-аналітичне забезпечення, що ґрунтується на використанні методу статистичного дослідження – анкетування фахівців фінансових відділів органів місцевого самоврядування. Використання даного інструментарію дозволило визначити причини, які сприяють або перешкоджають прийняттю управлінських рішень щодо залучення резервів підвищення фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць з урахуванням сучасних умов реалізації бюджетного процесу (табл. 2).

Таблиця 2

Причини, які сприяють або стримують підвищення фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць

Напрямок оцінювання	Причини, які	
	сприяють підвищенню фінансового потенціалу адміністративно-територіальній одиниці	стримують підвищення фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці
Система бюджетної політики	–	– неповна відповідність функціонування бюджетної системи чинному законодавству; – невідповідність принципу неупередженості; – політична нестабільність; – недостатній рівень професіоналізму працівників бюджетної сфери.
Відповідність системи місцевого управління пріоритетам бюджетної політики держави	– прозорість діяльності органів місцевої влади	– підпорядкованість інтересів адміністративно-територіальної одиниці пріоритетам загальної державної політики
Стан міжбюджетних відносин	–	– недосконалість методу розподілу міжбюджетних трансфертів, – пріоритетність трансфертів в забезпеченні фінансової стабільності;
Мотивація до пошуку власних резервів підвищення рівня фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці	– готовність до створення умов розвитку малого та середнього бізнесу; – підвищення інвестиційної привабливості адміністративно-територіальної одиниці	– поповнення власних ресурсів за рахунок змін у міжбюджетних відносинах через: а) збільшення переліку власних доходів; б) зміну частки відрахувань до державного бюджету, – жорстка фіскальна політика (недосконалість законодавчої бази)
Стан професійної підготовки працівників	- готовність до підвищення професійного рівня	–

Аналіз причин (табл. 2) дозволив стверджувати, що найважливішими факторами підвищення рівня фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць є наявність економічних стимулів до розвитку малого та середнього бізнесу, посилення їх інвестиційної привабливості, подолання інертності громадян до підприємництва.

У третьому розділі «Методичне забезпечення визначення фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці» на основі дослідження сучасних підходів та виявлених закономірностей до формування фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць запропоновано методичне забезпечення їх типологізації за рівнем фінансового потенціалу; обґрунтовано методичний підхід до визначення резервів підвищення фінансового потенціалу

адміністративно-територіальної одиниці; розроблено пропозиції стосовно впровадження першочергових заходів для забезпечення підвищення фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць.

Відповідно до запропонованого у роботі підходу визначення фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці з використанням інтегрального показника (здіяні фінансові ресурси) та визначення можливостей (дій) залучення його резервів (причин, що сприяють або стримують підвищення фінансового потенціалу) розроблено методичне забезпечення типологізації адміністративно-територіальних одиниць за його рівнем. Запропоноване методичне забезпечення реалізовано з використанням кластерного аналізу за типологізаційними ознаками (рис. 3), що дозволило оцінити їх комплексний вплив на фінансовий потенціал адміністративно-територіальних одиниць.

Рис. 3. Комплексний вплив задіяних фінансових ресурсів адміністративно-територіальної одиниці та можливостей активізації їх резервів

Проілюстровані на рис. 3 результати типологізації на прикладі представлених областей дозволяють зробити висновок про нерівнозначний вплив на фінансовий потенціал адміністративно-територіальних одиниць його складових: задіяних фінансових ресурсів та можливостей (дій) використання резервів, що доводить необхідність впровадження системи мотиваційних заходів в процесі забезпечення адміністративно-територіальної одиниці фінансовими трансфертними ресурсами.

Так, зокрема, встановлено, що, незважаючи на середній рівень забезпеченості фінансовими ресурсами, у Полтавській області активна позиція органів місцевої влади щодо ефективного їх використання забезпечує досягнення більш високого фінансового потенціалу у майбутньому, тому за комплексним впливом двох ознак ця область відноситься до першого кластеру. Інша ситуація спостерігається у Харківській області. За фактичним значенням її фінансового потенціалу вона відноситься до адміністративно-територіальних одиниць із високим його рівнем, а за результатами визначення комплексного впливу ресурсів і можливостей (дій) використання резервів фінансового потенціалу – до кластеру з середнім рівнем.

Отже, запропоноване та апробоване методичне забезпечення типологізації адміністративно-територіальних одиниць за рівнем їх фінансового потенціалу, який враховує комплексний вплив задіяних фінансових ресурсів та можливостей активізації їх резервів, підтверджує гіпотезу про те, що, незважаючи на наявність у адміністративно-територіальних одиниць у достатній мірі ресурсної бази, відсутність мотивації повноважних осіб органів місцевого самоврядування до їх більш ефективного використання й активізації пошуку та залучення власних резервів фінансових ресурсів стримує підвищення рівня їх фінансового потенціалу.

Визначення резервів підвищення фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць запропоновано здійснювати з використанням показників їх фінансової стійкості. Обґрунтовано, що саме структура джерел формування фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці (співвідношення зовнішніх та внутрішніх ресурсів), дозволяють визначити ті джерела фінансових ресурсів, які все ще залишаються незадіяними для його підвищення.

Методичною основою визначення резервів підвищення фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць в роботі обрано методи багатомірного статистичного аналізу: таксономічний аналіз (для згортання усіх ознак – часткових показників фінансової стійкості, які характеризують її в динаміці), кластерний аналіз (для надання якісної оцінки адміністративно-територіальних одиниць за рівнем фінансової стійкості: високий, середній, низький) та факторний аналіз (для визначення резервів підвищення фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць).

Запропонований методичний підхід дозволив визначити джерела забезпечення фінансової стійкості адміністративно-територіальних одиниць та виявити резерви підвищення їх фінансового потенціалу. Змістовну інформацію таких джерел відображено у квадрантах запропонованої матриці (табл. 3). Незаповнені квадранти матриці вказують на незадіяні джерела і характеризують резерви підвищення фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць кожного рівня їх фінансової стійкості.

З огляду на те, що фінансова криза об'єктивно позначилася на фінансово-економічному стані кожної адміністративно-територіальної одиниці, запропоновано здійснювати процедуру факторного аналізу за окремими періодами часу, а саме: з 2007 по 2008 роки (докризовий період) і з 2009 по 2011 роки (період розгортання кризи) (табл. 3). Практичним результатом запропонованого методичного підходу є визначення резервів підвищення фінансового потенціалу для адміністративно-територіальних одиниць з урахуванням рівня їх фінансової стійкості.

**Матриця визначення джерел забезпечення фінансової стійкості
адміністративно-територіальних одиниць за результатами факторного
аналізу**

Рівень фінансової стійкості	Фактори	Внутрішні джерела	Зовнішні джерела	Внутрішні джерела	Зовнішні джерела
		2007-2008 рр.		2009-2011 рр.	
Високий	Фактор 1	власні інвестиції в основний капітал	залучені інвестиції в основний капітал	власні інвестиції в основний капітал	–
	Фактор 2	–	іноземні інвестиції в основний капітал	–	довгострокові кредити банків
Середній	Фактор 1	власний капітал суб'єктів господарювання	довгострокові кредити банків	власний капітал суб'єктів господарювання	–
	Фактор 2	надходження від результатів експорту	–	–	залучений капітал суб'єктів господарювання
Низький	Фактор 1	власні інвестиції в основний капітал	залучені інвестиції в основний капітал	–	залучені інвестиції в основний капітал
	Фактор 2	власний капітал суб'єктів господарювання	–	власний капітал суб'єктів господарювання	–

З огляду на результати впливу на економіку держави фінансової кризи визначено такі першочергові резерви, які доцільно залучати в поточній час:

1. Для адміністративно-територіальних одиниць з високим рівнем фінансової стійкості резервами підвищення їх фінансового потенціалу повинні стати зовнішні інвестицій в основний капітал.

2. Для адміністративно-територіальних одиниць із середнім рівнем фінансової стійкості резервами підвищення їх фінансового потенціалу повинні стати залучені ресурси як із власних, так і із зовнішніх джерел. Їх слід направляти, перш за все, на оновлення основного капіталу суб'єктів господарювання.

3. Для адміністративно-територіальних одиниць з низьким рівнем фінансової стійкості характерна ситуація, коли залучених джерел вистачає лише на підтримку їх функціонування, тому резервами підвищення їх фінансового потенціалу повинна стати активізація використання власних фінансових ресурсів.

Запропоновано заходи підвищення фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць, доцільність запровадження яких обґрунтовано результатами аналізу та оцінки складових фінансового потенціалу, факторів впливу на нього, стану ресурсного забезпечення, визначених резервів за 2007 – 2011 рр.

Доведено, що в якості засобу наукового обґрунтування управлінських рішень з регулювання процесу підвищення фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць доцільно використовувати адаптивну модель Брауна, за

якою отримано короткострокові прогностичні значення фінансового потенціалу областей України на один рік. За шкалою інтервалів закону Фібоначчі визначено області з високим фінансовим потенціалом – Донецьку та Дніпропетровську, середнім фінансовим потенціалом – Запорізьку, Луганську, Львівську, Одеську та Харківську області та з низьким фінансовим потенціалом – всі інші області.

За суб'єктивними факторами, які визначають зміни фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці, доведено необхідність враховувати такі рекомендації: 1) управлінські рішення органів місцевого самоврядування адміністративно-територіальних одиниць, у яких спостерігається тенденція до підвищення рівня фінансового потенціалу, мають бути спрямовані на подальше забезпечення розширеного відтворення суспільних потреб громади за рахунок наявних фінансових ресурсів та їх резервів; 2) рішення органів місцевої влади адміністративно-територіальних одиниць, рівень фінансового потенціалу яких за прогностичними оцінками знижується, мають бути спрямовані на активізацію пошуку резервів фінансових ресурсів із власних та залучених джерел.

Визначено, що для областей України, які характеризуються високим фінансовим потенціалом, загрозами щодо подальшого його зростання слід визначати невисоку забезпеченість соціальних стандартів людського розвитку територій. Фінансовими можливостями подальшого зростання їх потенціалу є сприятливий інвестиційний клімат до залучення та використання зовнішніх джерел резервів фінансових ресурсів.

Результати аналізу ресурсного забезпечення фінансового потенціалу областей з середнім його значенням (наприклад Харківської області), досвід формування та використання фінансових ресурсів, визначені їх резерви дозволили запропонувати такі заходи з підвищення фінансового потенціалу: впровадження законодавчого регулювання ефективного використання природних ресурсів; відновлення функціонування промислового комплексу; реалізація цілеспрямованої політики у сфері зайнятості населення; обґрунтоване залучення зовнішніх джерел фінансових ресурсів з дотриманням принципів раціонального та ефективного використання власних резервів.

Активізація підвищення фінансового потенціалу в контексті об'єктивних факторів, для адміністративно-територіальних одиниць з низьким його значенням (наприклад, для областей західного регіону – Волинської, Хмельницької та Чернівецької) можлива за умови: забезпечення економічного зростання за рахунок стимулювання розвитку агропромислового комплексу; створення більш сприятливих умов функціонування малого підприємництва, насамперед, шляхом зниження на нього фіскального тиску; підвищення професійно-освітньої кваліфікації економічно активного населення територій, їх підприємницьких компетентностей; використання туристичного потенціалу, що забезпечується наявністю рекреаційних ресурсів, низьким екологічним навантаженням, сприятливими природно-кліматичними умовами та географічним розташуванням.

Заходами забезпечення підвищення фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць з низьким його значенням, для областей північного регіону, а саме: Чернігівської та Житомирської є – ініціація органами місцевого самоврядування надання пільгових умов при залученні фінансових ресурсів,

спрямованих на розвиток пріоритетних галузей економіки, що надасть змогу створювати умови не лише сприятливого в них інвестиційного клімату, а й стати підґрунтям для активізації діяльності малого й середнього бізнесу. Діями з реалізації таких заходів можуть стати: упровадження механізмів зменшення податкового навантаження на суб'єкти підприємництва, які реалізують інвестиційні програми; спрощення умов надання фінансовими установами кредитних ресурсів для підприємств малого й середнього бізнесу; сприяння подальшого розширення ринкової інфраструктури.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі вирішено важливе науково-практичне завдання, що полягає в обґрунтуванні й розвитку теоретичних положень, методичного забезпечення та розробленні практичних рекомендації щодо визначення фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць.

1. У результаті аналізу та узагальнення підходів до визначення поняття «фінансовий потенціал адміністративно-територіальної одиниці» визначено, що за економічною сутністю – це сукупність власних, залучених і запозичених фінансових ресурсів та їх резерви. Останні можуть бути активовані через реалізацію певних можливостей (дій) суб'єктів економічних відносин адміністративно-територіальної одиниці, спрямованих на забезпечення її соціально-економічного розвитку. Запропоноване визначення має три важливі ознаки, а саме: фінансовий потенціал – це сукупність наявних та вже задіяних фінансових ресурсів адміністративно-територіальної одиниці, акумульованих з різних джерел; незадіяні фінансові ресурси адміністративно-територіальної одиниці та можливості (дії) суб'єктів економічних відносин створювати умови з активізації заходів їх відтворення визначаються резервами фінансового потенціалу; головним призначенням реалізації фінансового потенціалу є орієнтації не тільки на функціонування, а й на соціально-економічний розвиток адміністративно-територіальної одиниці. Таке визначення деталізує економічний зміст фінансового потенціалу і створює основу для обґрунтування вибору коректного інструментарію його аналізу та оцінки.

2. Обґрунтовано перелік складових фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці. Першою складовою визначено наявний обсяг її фінансових ресурсів. Їх склад та рівень характеризується безпосереднім об'єктивним впливом на фінансовий потенціал. Другою складовою фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці визначено його резерви, тобто ті фінансові ресурси, які об'єктивно вже сформовані та можуть бути залучені за результатами діяльності суб'єктів економічних відносин адміністративно-територіальної одиниці у попередні періоди, але з певних, суб'єктивних причин досі не мобілізовані до використання. Складові фінансового потенціалу, в яких враховуються об'єктивні і суб'єктивні фактори, є підґрунтям для розробленого методичного забезпечення типологізації адміністративно-територіальних одиниць.

3. Обґрунтовано комплексну систему показників визначення фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць, яка передбачає розрахунок інтегральних і часткових показників соціально-економічного розвитку, обсягу наявних фінансових ресурсів та фінансової стійкості адміністративно-

територіальної одиниці. Це дозволило комплексно оцінити фінансовий потенціал адміністративно-територіальних одиниць – областей України та отримати об'єктивну оцінку їх можливостей до розвитку.

4. За результатами аналізу ресурсного забезпечення фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць (областей України) за період з 2007 р. по 2011 р. встановлено, що його стан породжує проблему незбалансованості місцевих бюджетів, для вирішення якої традиційно використовується механізм розподілу міжбюджетних трансфертів. Підтверджено, що сучасна практика формування місцевих бюджетів значним чином залежить від наповнення їх трансфертними ресурсами, що стримує підвищення фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць шляхом пошуку та активізації залучення їх власних ресурсів. Практичне застосування запропонованої комплексної системи показників дозволило за значенням інтегрального показника визначити фінансовий потенціал адміністративно-територіальних одиниць, здійснити їх рейтингування та подальше групування за трьома ознаками: високим, середнім та низьким рівнем. Визначено, що високий рівень фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць спостерігається у тих областях України, які мають більш значне ресурсне забезпечення та вищу фінансову стійкість.

5. Розроблено інформаційно-аналітичне забезпечення визначення можливостей органів місцевого самоврядування до залучення резервів фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці. Підґрунтям для реалізації запропонованого забезпечення є використання методів статистичних досліджень, які полягають у зборі та обробленні інформації, отриманої шляхом анкетування фахівців фінансових відділів органів місцевого самоврядування. Результати його апробації дозволяють конкретизувати причини, які сприяють або перешкоджають прийняттю органами місцевого самоврядування управлінських рішень щодо залучення резервів підвищення фінансового потенціалу їх адміністративно-територіальних одиниць з урахуванням сучасних умов реалізації бюджетного процесу, що може бути використано з метою отримання більш повної інформації про їх фінансовий потенціал.

6. Розроблено методичне забезпечення типологізації адміністративно-територіальних одиниць за рівнем їх фінансового потенціалу, у відповідності з яким обґрунтовано доцільність врахування комплексного впливу фактичного рівня та можливостей (дій) органів місцевого самоврядування для залучення резервів його підвищення. Підтверджена гіпотеза про те, що незважаючи на наявність у адміністративно-територіальних одиниць сукупності власних, залучених і запозичених фінансових ресурсів, відсутність мотивації повноважних осіб органів місцевого самоврядування до реалізації можливостей (дій) з активізації пошуку та залучення власних резервів стримує підвищення рівня їх фінансового потенціалу й породжує проблеми неефективного регулювання та розподілу міжбюджетних трансфертів.

7. Обґрунтовано методичний підхід до визначення резервів підвищення фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць з використанням інструментів багатомірного статистичного аналізу, у відповідності з яким конкретизовано джерела залучення резервів фінансового потенціалу областей з різним рівнем їх фінансової стійкості, що дозволяє формувати першочергові

управлінські рішення щодо заходів забезпечення підвищення фінансового потенціалу кожної з них.

8. Запропоновано заходи для забезпечення підвищення фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць, які конкретизуються з урахуванням можливостей активізації залучення як наявних фінансових ресурсів кожної області, так і визначених резервів з метою забезпечення сталого соціально-економічного розвитку, що дозволяє забезпечити їх ефективне функціонування.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Розділ у монографії

1. Алексєєнко І. І. Аналіз та оцінка фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці / І. І. Алексєєнко // Розвиток фінансових відносин в Україні : монографія; за ред. д-ра екон. наук, проф. Р. Ф. Пустовійта, канд. екон. наук, доц. Л. С. Мартюшевої. – К. : УБН НБУ, 2012. – С. 77–107.

Статті у наукових фахових видання

2. Мартюшева Л. С. Фінансовий потенціал: економічна та соціальна складова / Л. С. Мартюшева, І. І. Гринащук (Алексєєнко) // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – Черкаси : ЧДТУ, 2007. – Вип. 17. – С. 300 – 302. (*Особистий внесок здобувача полягає у розкритті сутності поняття «фінансовий потенціал адміністративно-територіальної одиниці»*).

3. Гринащук (Алексєєнко) І. І. Фінансовий потенціал адміністративно-територіальної одиниці: сутність, проблеми розвитку та оцінювання / І. І. Гринащук (Алексєєнко) // Вісник економіки транспорту і промисловості УДАЗТ. – 2009. – № 26 – С. 66 – 72.

4. Мартюшева Л. С. Аналіз та оцінка системи управління фінансовим потенціалом адміністративно-територіальної одиниці / Л. С. Мартюшева, І. І. Гринащук (Алексєєнко) // Економіка : проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2009. – Вип. 253. – Т. IV. – С. 1078 – 1091. (*Особистий внесок здобувача полягає у розробці інформаційно-аналітичного забезпечення визначення можливостей органів місцевого самоврядування до залучення резервів фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці*).

5. Гринащук (Алексєєнко) І. І. Методичне забезпечення оцінки фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці / І. І. Гринащук (Алексєєнко) // Прометей : регіональний збірник наукових праць з економіки. – Донецьк : ДЕГІ, 2009. – Вип. 3(30). – С. 234 – 239.

6. Гринащук (Алексєєнко) І. І. Розвиток фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці як чинник її фінансової безпеки / І. І. Гринащук (Алексєєнко) // Вісник економіки транспорту і промисловості УДАЗТ – 2010. – № 29 – С. 89 – 92.

7. Гринащук (Алексєєнко) І. І. Критичний аналіз методичних підходів до оцінки фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці / І. І. Гринащук (Алексєєнко) // Економіка розвитку. – 2010. – №1 (53). – С. 16 – 18.

8. Гринащук (Алексєєнко) І. І. Методическое обеспечение прогнозирования развития финансового потенциала административно-территориальной единицы / И. И. Гринащук (Алексєєнко) // Бизнес Информ. – 2011. – № 2(1). – С. 56 – 58.

Матеріали наукових конференцій

9. Мартюшева Л. С. Аналіз інвестиційно-інноваційного потенціалу адміністративно-територіальної одиниці / Л. С. Мартюшева, І. І. Гринащук

(Алексєєнко) // Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки України : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ, 22 – 24 травня 2008 р.). – Дніпропетровськ : Національний гірничий університет, 2008. – Т.3 – С. 39 – 40. *(Особистий внесок полягає в обґрунтуванні показників аналізу інвестиційно-інноваційного потенціалу адміністративно-територіальної одиниці)*.

10. Мартюшева Л. С. Бюджетний нігілізм у системі формування фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці / Л. С. Мартюшева, І. І. Гринашук (Алексєєнко) // Теорія і практика сучасної економіки : матеріали ІХ міжнародної науково-практичної конференції (м. Черкаси, 24 – 26 вересня 2008 р.). – Черкаси : ЧДТУ, 2008. – С. 182 – 184. *(Особистий внесок полягає в актуалізації інформаційної бази для аналізу ресурсного забезпечення фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці)*.

11. Гринашук (Алексєєнко) І. І. Критичний аналіз урахування пропозицій місцевих органів влади при формуванні місцевих бюджетів / І. І. Гринашук (Алексєєнко) // Управління фінансами в умовах вступу до СОТ : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 15 жовтня 2009 р.). – Х. : ХНЕУ, 2009. – С. 40 – 42.

12. Мартюшева Л. С. Факторний аналіз оцінки розвитку фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці / Л. С. Мартюшева, І. І. Гринашук (Алексєєнко) // Засоби фінансового забезпечення стійкого економічного розвитку : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Севастополь, 6 – 9 вересня 2010 р.). – Севастополь : СевНТУ, 2010. – С. 51 – 52. *(Особистий внесок здобувача полягає у формуванні переліку показників оцінки розвитку фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці)*.

13. Мартюшева Л. С. Методичний підхід до визначення резервів розвитку адміністративно-територіальних одиниць / Л. С. Мартюшева, І. І. Алексєєнко // Засоби фінансового забезпечення стійкого економічного розвитку : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Севастополь, 6 – 9 вересня 2011 р.). – Севастополь : СевНТУ, 2011. – С. 210 – 212. *(Особистий внесок здобувача полягає в обґрунтуванні методичного підходу до визначення резервів фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці)*.

АНОТАЦІЯ

Алексєєнко І. І. Визначення фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Харківський національний економічний університет. – Харків, 2013.

У дисертаційній роботі викладено основні результати дослідження теоретичних та практичних аспектів визначення фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць України. Розкрито сутність та зміст поняття «фінансовий потенціал адміністративно-територіальної одиниці». Визначено складові фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці та обґрунтовано комплексну систему показників визначення його рівня. Представлено аналіз ресурсного забезпечення фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць (областей України) та здійснено оцінку їх фінансового потенціалу. Розроблено інформаційно-аналітичне забезпечення визначення можливостей органів місцевого самоврядування до залучення резервів фінансового потенціалу. Розроблено методичне забезпечення типологізації адміністративно-територіальних одиниць за

рівнем їх фінансового потенціалу. Обґрунтовано методичний підхід до визначення резервів підвищення фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці. На основі розроблених підходів обґрунтовано пропозиції стосовно впровадження першочергових заходів для забезпечення підвищення її фінансового потенціалу.

Ключові слова: фінансовий потенціал адміністративно-територіальної одиниці, складові фінансового потенціалу, інформаційно-аналітичне забезпечення, резерви фінансового потенціалу, типологізація адміністративно-територіальних одиниць, підвищення фінансового потенціалу.

АННОТАЦІЯ

Алексеев И. И. Определение финансового потенциала административно-территориальной единицы. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Харьковский национальный экономический университет. – Харьков, 2013.

В работе раскрыта сущность понятия «финансовый потенциал административно-территориальной единицы» с детализацией его характеристик. Под финансовым потенциалом административно-территориальной единицы предложено понимать совокупность собственных, привлеченных и заемных финансовых ресурсов и их резервы. Последние могут быть активизированы посредством реализации определенных возможностей (действий) субъектов экономических отношений административно-территориальной единицы, направленных на обеспечение социально-экономического ее развития. Определены составляющие финансового потенциала административно-территориальной единицы, которые характеризуются факторами субъективного и объективного влияния на него. Обоснована система показателей определения финансового потенциала административно-территориальной единицы как частных показателей интегральной оценки его фактического уровня. Она представляет собой систему показателей оценки уровня социально-экономического развития административно-территориальной единицы, имеющегося объема финансовых ресурсов и ее финансовой устойчивости.

По результатам анализа ресурсного обеспечения финансового потенциала административно-территориальных единиц установлено, что его состояние вызывает проблему несбалансированности местных бюджетов, для решения которой традиционно используется механизм распределения межбюджетных трансфертов. Подтверждено, что современная практика формирования местных бюджетов в значительной степени зависит от наполнения их трансфертными ресурсами, что препятствует увеличению финансового потенциала административно-территориальных единиц путем поиска и активизации привлечения их собственных ресурсов и резервов.

Разработано информационно-аналитическое обеспечение определения возможностей органов местной власти по привлечению резервов финансового потенциала административно-территориальной единицы, которое способствует получению более полной информации об его уровне.

Разработка и практическая реализация методического обеспечения типологизации административно-территориальных единиц по уровню их финансового потенциала, которое учитывает комплексное воздействие

задействованных финансовых ресурсов и возможностей для активизации их резервов, подтвердило гипотезу о том, что, несмотря на наличие у административно-территориальных единиц в достаточной мере ресурсной базы, отсутствие мотивации органов местного самоуправления к ее более эффективному использованию, активизации поиска и привлечения резервов финансовых ресурсов, сдерживает повышение уровня их финансового потенциала.

В работе предложен методический подход к определению резервов финансового потенциала административно-территориальной единицы, основанный на использовании методов многомерного статистического анализа системы показателей ее финансовой устойчивости, который позволяет выявить источники неиспользованных финансовых ресурсов административно-территориальной единицы. На основе полученной информации о резервах финансового потенциала, состояния его ресурсной базы и возможностях (действий) органов местной власти к привлечению неиспользованных ресурсов предложены меры по их мобилизации и активизации для увеличения финансового потенциала каждой административно-территориальной единицы.

Ключевые слова: финансовый потенциал административно-территориальной единицы, составляющие финансового потенциала, информационно-аналитическое обеспечение, резервы финансового потенциала, типологизация административно-территориальных единиц, повышение финансового потенциала.

SUMMARY

Alekseenko I. I. Determining of the financial potential of the administrative-territorial units. – Manuscript.

The dissertation for the degree of the candidate of science in economics. Speciality 08.00.08 – Money, Finance and Credit. – Kharkiv National University of Economics, Kharkiv, 2013.

The dissertation for the candidate of science degree in economics. Specialty 08.00.08 – Money, Finance and Credit. – Kharkiv National University of Economics, Kharkiv, 2013.

This dissertation describes the main results of the study of theoretical and practical aspects of determining of the financial potential of the administrative-territorial units of Ukraine. The essence and the concept of "financial potential of the administrative-territorial unit" are proposed. The components of the financial potential of the administrative-territorial unit are determined, the complex system indicators of determination (estimation) of its level is built (developed). The analysis of resource support of the financial potential of the administrative-territorial units (regions of Ukraine) is presented and the estimation of the actual level of their financial potential, using specific and integral indicators, is done. Informational and analytical support for the determination of possibilities of local governments to attract the reserves of the financial potential of the administrative-territorial unit is done. The methodical support for the administrative-territorial units' typology, according to the stage of their financial potential, is developed. The methodical approach for determination of increasing reserves of the financial potential is developed. The implementation suggestions of the priority measures for improving the financial potential of the administrative-territorial units is justified on the basis of the developed approaches provided.

Keywords: financial potential of the administrative-territorial unit, components of the financial potential, information and analytical support, reserves of the financial potential, typology of the administrative-territorial units, increase of the financial potential.

АЛЕКСЄЄНКО ІННА ІЛЛІВНА

**ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ
АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОДИНИЦІ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Підписано до друку 06.09.2013 р. Формат 60×90/16.
Обсяг 0,9 ум.-друк. арк. Папір офсетний. Друк різнограф.
Наклад 100 прим. Зам. № 157

Надруковано у центрі оперативної поліграфії ТОВ «Рейтинг»
Свідоцтво про держ. реєстрацію ю.о. А00 №507350
61003, м. Харків, пров. Соляниківський, 4. Тел. (057) 771-00-92, 771-00-96